

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Θ'.

Περὶ Δικαιωμάτων.

Δικαίωμα λέγομεν ἐνταῦθα τὴν δικαίαν ἐξουσίαν, τὴν ὅποιαν ὁ ἄνθρωπος ἔχει κατὰ νόμον φυσικὸν ἢ πολιτικὸν νὰ πράττῃ τὶ, ἢ ἀπὸ ἄλλου νὰ ἀπαιτῇ. Οἱ γονεῖς, παραδείγματος χάριν, ἔχουν δικαίωμα νὰ τιμῶνται ἀπὸ τὰ τέκνα των· οἱ κύριοι νὰ ὑπηρετῶνται ἀπὸ τοὺς δούλους των· ἕκαστος ἄνθρωπος νὰ μεταχειρίζεται ὅπως θέλει τὰ ὑπάρχοντά του, χωρὶς βλάβην τοῦ πλησίου.

Εἶναι δὲ τὰ δικαιώματα φυσικὰ ἢ ἐπίκτητα· ἀλλοτριωτὰ ἢ ἀναλλοτριωτὰ· τέλεια ἢ ἀτελῆ.

Φυσικὸν δικαίωμα εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον ὁ ἄνθρωπος ἐξίσου ἠθέλην ἔχειν, καὶ ἂν δὲν ἦτον εἰς τὸν κόσμον καμμία πολιτικὴ διοίκησις. Τοιοῦτον εἶναι τὸ νὰ ἀπολαμβάνῃ τοὺς καρπούς τῶν κτήων του· τὸ νὰ μεταβάλλῃ τόπον κατοικίας, κ. τ. λ.

Ἐπίκτητον δὲ ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον χωρὶς πο-

πολιτικὴν διοίκησιν δὲν ἤθελεν ὑπάρχειν. Τοιαῦτον δικαίωμα ἔχουν οἱ βασιλεῖς εἰς τοὺς ὑπηκόους των, οἱ στρατηγοὶ εἰς τοὺς στρατιώτας, κ. τ. λ.

Ἀλλοτριωτὸν δικαίωμα εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔχομεν εἰς κτήματα, ὅποια οἰκίαι, ἀγροὶ, χρήματα, κ. τ. λ. καὶ δυνάμεθα νὰ τὰ δώσωμεν εἰς ἄλλους.

Ἀναλλοτρίωτον δὲ, τὸ μὴ δυνάμενον νὰ περάσῃ εἰς ἄλλον. Τοιαῦτα εἶναι ὅσα ἐπιστηρίζονται εἰς συνάλλαγμα εἴτε συμφωνητικόν, καὶ περιορίζονται εἰς ἄνθρωπον τινὰ ἀπὸ ῥητοῦς λόγους τοῦ συναλλάγματος, ἢ ἀπὸ ἰσοδύναμον μὲ αὐτὰς ἐρμηνείαν, ἢ τέλος πάντων, ἀπὸ προσωπικὴν τινὰ ποιότητα ἀχώριστον τοῦ δικαιώματος.

Τέλειον δικαίωμα εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐμπορεῖ τις νὰ ὑποστηρίξῃ μὲ οἰκείαν δύναμιν, ἢ ἀντὶ ταύτης μὲ τὸν νόμον. Τοιοῦτον δικαίωμα ἔχει ἕκαστος ἄνθρωπος εἰς τὴν ζωὴν του, εἰς τὴν οἰκίαν του, κ. τ. λ. καὶ ἐάν τις ἐπιχειρήσῃ νὰ τὰ βλάψῃ, ἐμπορεῖ νὰ τοῦ ἀντισταθῇ ἀμέσως, ἢ νὰ τὸν παιδεύσῃ διὰ τοῦ νόμου.

Τέ-

Τέλος πάντων, ἀτελές δικαίωμα εἶναι τὸ ὁποῖον ὁ ἔχων δὲν ἐμπορεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ ὡς τὸ ἀνωτέρω. Ὄταν, παραδείγματος χάριν, πρόκειται ἐκλογή εἰς κατὴν πολιτικὸν ἀξίωμα, ὁ πλέον ἀξίος τῶν προβαλλομένων ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προτιμηθῇ. Ἄν ὅμως τὸν ἀπαξιώσωσι, δὲν ἐμπορεῖ, οὔτε μὲ οἰκείαν δύναμιν, οὔτε μὲ νόμον, νὰ ἀρπάξῃ τὸ μὴ διδόμενον εἰς αὐτὸν ἀξίωμα, διότι δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ βιάσῃ τὴν θέλησιν τῶν ἐκλεγόντων, οὔτε νὰ κρίνῃ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀξιοτέρον.

Ὅχι μόνον πολῖται πρὸς πολίτας ἔχουν δικαιώματα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔθνη αὐτὰ συναλλήλων, διότι εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως, καὶ ὑπόκεινται εἰς τὰς αὐτὰς χρείας. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀγαπῶνται συναλλήλους, νὰ ἔχωσι φιλοξενίαν, νὰ βοηθῶσι τοὺς κινδυνεύοντας, καὶ νὰ μὴν ἐνοχλῇ αἰδέας τὸ ἐν τοῦ ἄλλου τὴν κυριότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Περὶ τῶν Χρεῶν τῶν κυριωτέρων Τάξεω
τοῦ πολιτικοῦ Συστήματος.

Πρὶν περιγράψωμεν τὰ χρέη εἴτε ἀρετῆς, τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι χρεωστοῦν νὰ ἐκπληρῶσι συναλλήλως, ἅς θεωρήσωμεν συνοπτικῶς τὰ ἀνήκοντα εἰς τὰς κυριωτέρας τάξεις τῆ πολιτικοῦ συστήματος.

Χρέη τῶν Ἡγεμόνων.

Ὅποῖον καὶ ἂν ᾖ τὸ εἶδος τῆς διοική-
ως, οἱ διοικοῦντες, εἴτε κατὰ κληρονομίαν,
εἴτε κατ' ἐκλογήν, εἶναι συνδεδεμένοι μὲ τὸν
λαόν, καὶ χωρὶς τοῦτον δὲν ἐμπορεῖ νὰ ὑπάρ-
χη ἡγεμών, ὡς οὐδὲ κεφαλὴ χωρὶς σώματος.
Ἡ ὑπαρξίς λοιπὸν τοῦ ἐνὸς κρέμαται ἀπὸ τὴν
τοῦ ἄλλου, καὶ διὰ νὰ συντηροῦνται εὐτυχῶς,
ἀνάγκη οἱ μὲν νὰ διοικῶσι καλῶς, οἱ δὲ νὰ
ὑπακούωσιν. Ἡ φυσικὴ τάξις καὶ ἡ εὐτυχὴς
συντήρησίς των ἀπαιτεῖ νὰ ᾖ ὁ ἡγεμὼν ὑ-
πέριτερος τῶν ὑπηκόων· αὕτη ὅμως ἢ ὑπεροχὴ
εἶν

δὲν στέκει ἀπλῶς εἰς τὴν δύναμιν, ἀλλ' εἰς τὴν σοφὴν καὶ ἐνάρετον μεταχείρησιν τῆς δυνάμεως. Ἀνάγκη λοιπὸν οἱ ἡγεμόνες τῶν λαῶν νὰ ἦναι ἐνάρετοι καὶ σοφοί (1)· νὰ θέτωσι νόμους ἀπεβλέποντας τὴν εὐτυχίαν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ λαοῦ· νὰ διορίζωσι σοφοὺς ἐπιμελητὰς τῆς κοινῆς ἀνατροφῆς καὶ τῶν ἡθῶν· νὰ συστήνωσι δημόσια Σχολεῖα διὰ νὰ φωτίζεται ὁ λαός (2)· διότι ἡ ἀμάθεια φθείρει τὰ ἡθῆ του, τὸν κρατεῖ πτωχὸν, ἄτεχνον, ἀμήχανον, ἀνανδρον, καὶ ἀκολούθως δυστυχῆ εἰς ἑαυτὸν, καὶ ἀσθενὲς ὑποστήριγμα τῆς δόξης καὶ δυνάμεως τοῦ ἡγεμόνος. Ἀνάγκη πρὸς τούτοις νὰ ἦναι περιτριγυρισμένοι ἀπὸ σοφοὺς καὶ ἐνάρετους συμβούλους καὶ ὑπηρέτας· διότι μόνος ὁ Θεὸς εἶναι ἀνείδεης, ὡς πάνσοφος καὶ παντοδύναμος· καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἔχει Ἀγγέλους εἰς διακονίαν. Ἀνάγκη νὰ ἔχωσι κοι-
νὰ

(1) Εἰ οὖν ἦδεσθε ἐπὶ δρόνοις καὶ σκήπτροις, τιμῆσατε σοφίαν, ἵνα εἰς τὸν αἰῶνα βασιλεύσητε (Σοφία Σολομ. 6, 21).

(2) Πληθὸς δὲ σοφῶν σωτηρία κόσμου, καὶ βασιλεὺς φρόνιμος, εὐσείθεια δῆμα (Σοφία Σολομ. 6, 21).

ἡ νοσοκομεΐα καὶ προφυλακτῆρια τῶν ἐπιδημικῶν λοιμῶν (1). Ἀνάγκη πρὸ πάντων ἵνα ᾖ δίκαιοι. „ Οὐδὲ ὁ Ζεὺς, λέγει ὁ σοφὸς Πλάταρχος, δὲν ἐμπορεῖ νὰ διοικήσῃ τὸ πᾶν χωρὶς δικαιοσύνην “.

Χρὲν τῶν Ἰπνηκόων.

Οἱ ὑπήκοοι ἀπολαμβάνοντες τὰ ἀγαθὰ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς διὰ τῆς πατρικῆς προνοίας καὶ ὑπερασπίσεως τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῶν νόμων, ἔχουν χρέος νὰ ὑποτάσσωνται εἰς αὐτούς, καὶ νὰ τοὺς σέβωνται, ὡς ἀπαιτεῖ ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ τὸ ἀληθινὸν συμφέρον ἐκάστου· διότι χωρὶς ἡγεμόνα καὶ νόμους δὲν ἐμπορεῖ νὰ συσταθῇ κοινωνικὴ ζωὴ καὶ ἐνόσῃ τις εἶναι μέλος ὁποιοῦδήποτε πολιτικοῦ σώματος, ἔχει χρέος νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, ἥτις εἶναι ὁ ἡγεμὼν, καὶ εἰς τὴν κοινὴν θέλησιν, τὴν ὁποίαν παραστήνουν οἱ νόμοι.

(1) Ἐν πολλῷ ἔθνει δόξα βασιλείως, ἐν δὲ ἐκλείπει λαοῦ συντριβὴ δυνάστου (Παροιμίαι Σολομ. 14, 30).

μοι. Πρέπει λοιπόν οἱ ὑπήκοοι καὶ φυλάττωσι τοὺς νόμους, καὶ συντρέχουσιν εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον, καὶ καὶ συναγωνίζονται ὑπὲρ τῆς κοινῆς δόξης καὶ εὐτυχίας, ὡς ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτῶν. Πρέπει καὶ ἀγαπᾶσι καὶ καὶ βοηθῶσιν ἀλλήλους, ὡς μέλη τοῦ αὐτοῦ σώματος, ὡς πλάσματα ὁμοφυῆ τοῦ αὐτοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ, ἀν καὶ διαφέρουσι κατὰ τὰ θεησκευτικὰ φρονήματα καὶ τοὺς τρόπους τῆς εἰς αὐτὸν λατρείας. Πρὸ πάντων δὲ, πρέπει καὶ ἦναι πιστοὶ καὶ δίκαιοι εἰς τὰ πρὸς ἀλλήλους συναλλάγματα· διότι τοῦτο εἶναι ἡ βᾶσις πάσης ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

Χρὴν τῶν Πλουσίων.

Εἰς τὴν φύσιν πλούσιος καὶ πτωχὸς δὲν ὑπάρχει· εἰ διαφορὰ αὐτὰι γινώσκονται εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν· ἡ τύχη καὶ ἡ ἀξιότης καταστένουσι τιμὰς πολυχρημίτας, ἐνῶ ἄλλοι μόλις ἐμποροῦν καὶ κερδαίνουσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἀλλ' ὅπως καὶ ὅσον πλούσιος καὶ ἂν ἦναι τις, δὲν ἐμπορεῖ καὶ ζῆσι χωρὶς τὴν βοήθειαν τῶν ἄλλων. Τὰ χρήματα εἶναι παραστατικὰ τῶν ἀναγκάων εἰς τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ζωῆς,
 ἢ

ἢ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ἐμπορεῖ τις νὰ ἐκ-
 πληροῖ τὰς χρείας του· ἀλλ' αὐταὶ ἀπαιτοῦν
 τέχνας καὶ ὑπηρετίας. Πρέπει λοιπὸν οἱ
 πλούσιοι νὰ φροντίζωσι τὴν τελειοποίησιν τῶν
 τεχνῶν, καὶ τὴν ἠθικὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ,
 μεταξὺ τοῦ ὁποίου ζοῦν· διότι ἡ στέρησις ἢ
 ἀτέλεια τῶν τεχνῶν καὶ ἡ κακοήθεια τῶν συ-
 ζώντων, καταστένει τὰ χρήματα εἰς τὰς ἔχον-
 τας ἀχρηστον βάρος καὶ ἀνωφελές ὑποκείμενον
 φροντίδων. Ἄς μὴν εἴπῃ τις, ὅτι ἔχων πλοῦ-
 τον, ἔχει ὅ,τι θέλει, δυνάμενος νὰ μεταφέρῃ
 ἀπὸ ξένους τόπους, ὅσα ἢ πατρίδος του στερεῖ-
 ται. Τοῦτο, σιμὰ τῶν πολλῶν δυσκολιῶν καὶ
 ἐνδεχομένων κινδύνων, εἶναι καὶ ἀδύνατον νὰ
 γίνεταί εἰς ὅλα τὰ συστατικὰ τῆς εὐτυχοῦς
 ζωῆς. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἐπιμελοῦνται καὶ νὰ
 συνεισφέρωσιν εἰς σύστασιν τεχνικῶν καὶ ἐπι-
 στημονικῶν Σχολείων τοῦ Γένους καὶ τῆς πα-
 τρίδος των· αἱ τοιαῦται βέβαια συνεισφοραὶ
 ποτὲ δὲν ὑπερβαίνουν, ὅσα περιττὰ ἀναλώμα-
 τα γίνονται διὰ ἔλλειψιν ἢ ἀτέλειαν τῶν τεχ-
 νῶν τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔθνους.

Οἱ πλούσιοι ἔχουν πρὸς τούτοις καὶ ἄλλο
 μεγαλύτερον συμφέρον νὰ ἐπιμελοῦνται τὴν
 πρό-

πρόδοον καὶ τὴν εὐτυχῆ κατάστασιν τοῦ Γένους καὶ τῆς πατρίδος τῶν· συνεχόμενοι μᾶλλον μὲν αὐτὴν, καὶ συνειδισμένοι εἰς πλειότερας χρείας, καὶ ἔχοντες καὶ πλείοτερα μέσα ἐκπληρώσεως, κινδυνεύουσιν καὶ καταστραφῶσιν οἱ δυστυχέστεροι, ἐὰν τὰ στειρηθῶσι· πολλῶν δὲ τοιούτων στερήσεων καὶ καταστροφῶν μερικῶν καὶ κοινῶν γίγεται πολλάκις αἰτία ἢ πτωχεία καὶ ἠθικὴ διαφθορὰ τοῦ λαοῦ· ὥστε τὸ συμφέρον τῶν πτωχῶν, αἱ τέχναι, ἡ παιδεία, ἡ ἠθικὴ εὐκοσμία, εἶναι οὐσιῶδες συμφέρον τῶν πλουσίων· διότι τότε οἱ πτωχοὶ εὐτυχοῦντες ἀναλόγως μὲν τὴν κατάστασιν τῶν, προσωκειωμένοι πραγματικῶς μὲν τὴν πατρίδα καὶ μὲν τὸ ἔθνος, αἰσθανόμενοι τὸ ἀμοιβαῖον χρέη τῶν, γίνονται ἀφάλακτα ὄργανα εἰς τὰς χρείας τῶν πλουσίων, εἰρηνικοὶ συνεργοὶ τῆς κοινῆς εὐτυχίας, καὶ μέλη ἀληθινὰ τοῦ πολιτικοῦ σώματος.

Τὰ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ὅλον τὸ Γένος χρέη τῶν πλουσίων ἐπιστηρίζονται ὄχι μόνον εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δικαιοσύνην. ἔχοντες βέβαια τὸν πλοῦτον ἐκ τῆς κοινῆς ζωῆς, εἶναι ὀφειλὴν καὶ νὰ
τὸν

τὸν μεταχειρίζονται ὠφελίμως εἰς αὐτήν. Φαίνεται τάχα καὶ μικρὰ δόξα ἢ ὀλίγη ἠδονὴ εἰς τὸν αἰσθητικὸν τοῦ καλοῦ καὶ φρόνιμον πλούσιον, γὰρ μεταχειρίζεται τὸν πλοῦτόν του ὄργανον ἀγαθοποιῶν, βοηθῶν τοὺς ἐν ἀνάγκαις, παρηγορῶν τοὺς ἀναξίως δυστυχοῦντας, ἐνθαρρύνων τὰς τεχνίτας, ἐμφυχόνων τὰς γεωργούς, περιποιούμενος τὴν ἀτυχῆ ἀξιοσύνην καὶ τὰ προτερήματα; Τοιοῦτον πλούσιον τίς δὲν θέλει ἀγαπᾶν καὶ σέβασθαι, ὡς κοινὸν πατέρα καὶ εὐεργέτην, ὡς ὑπέρτιμον ἐπίτροπον καὶ διανεμητὴν τῆς θείας Προνοίας;

Εἶναι ἀνοησία ἐλεεινὴ καὶ ἀδικία ἐνταυτῷ ἀναίσχυντος, ἔχων τίς πλοῦτον, γὰρ τὸν φυλάττει δουλικῶς, ἢ γὰρ τὸν σκορπίζει ἀσώτως εἰς πράγματα ἀνωφελῆ, πρόξενον κακοηθείας πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ εἰς αὐτὸν βλαπτικὰ. Ὁ φιλάργυρος στερεῖται ἀπὸ τὰς ἀθώας καὶ τιμίας ἀπολαύσεις, τυραννεῖ ἑαυτὸν μὲ δουλοπρεπεῖς φροντίδας, φόβους καὶ ὑποψίας· εἶναι πάντοτε τὸν παίγνιον μεταξὺ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῆς φιλαργυρίας. Ἀδικεῖ καὶ τοὺς ἄλλους, στερῶν αὐτοὺς ἀπ' ὅσας ὠφελείας ἢ δύνατο γὰρ κάμει, μεταχειριζόμενος καλῶς τὸν

πλοῦτόν του· ὄψεν καταστρέφεται γελοῖος· καὶ μισητός· περιφρονεῖται ἀπὸ ὄλους, καὶ πολλὰς ὀπλίζει ἐναντίον του καὶ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἔπραπε καὶ ἔχη φίλους καὶ ὑπερασπιστάς του. Ὁ ἄσωτος πάλιν φθείρει τὴν υγείαν του μὲ τὴν κατάχρησιν τῶν ἠδονῶν, ἀτομίζει τὰς αἰσθητικὰς δυνάμεις του μὲ τὴν ἀμετρον καὶ ἀδύσκοπον αὐτῶν ἐέργειαν, τυραννῆται ἀπὸ τὴν ἀνήσυχον φαντασίαν τῆς πολυτελείας, ἐφευρίσκει νέας χρείας, γίνεταί κακὸν παράδειγμα, φθείρει τὸ κοινὰ ἦθη, εἰσάγει ἀναφελεῖς τέχναις, καὶ σκορπίζων τὸν πλοῦτον ὅπου δὲν πρέπει, ἀδικεῖ τοὺς ἀξίους καὶ ἀφελοῦνται ἀπὸ τὴν φρόνιμον αὐτοῦ χρῆσιν καὶ δικαίαν διανομήν.

Χρῆν τῶν Πτωχῶν.

Ὅταν τις συλλογισθῇ ὅτι τὸ τέλος τῆς κοινωνικῆς ζωῆς εἶναι μὲ ἀμοιβαίας δουλεύσεις καὶ ὑπουργίας καὶ ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι ἀναπαυτικώτερα καὶ ἀσφαλέστερα, παρὰ εἰάν ἦσαν μονόζωοι, λυπεῖται δικαίως, βλέπων εἰς τὰς πόλεις τόσους πτωχοὺς στερουμένους τῶν ἀναγκαιῶν, ζῶντας ἀπὸ ἐλεημοσύνην, ἐνῶ ἐμ-

ποροῦν καὶ ἐργάζονται, καὶ πολλοὺς ἀκόμη ἔ-
 χοντας ἐπάγγελμα βίου τὴν Ζητείαν. Ἡ ἀ-
 νισότης εἰς τὰ κτήματα καὶ εἰς τὸν πόρον τῆ
 ζῆν εἶναι ἀκόλουθον εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον,
 διότι καὶ αἱ περιστάσεις, καὶ τοῦ σώματος
 αἱ δυνάμεις, καὶ ἡ βιομήχανος ἰκανότης τοῦ
 πνεύματος, δὲν εἶναι εἰς ὅλους τὰ αὐτά. Ἐν-
 δέχεται ὁμοίως τινὲς καὶ ἀπὸ μεταβολᾶς τύ-
 χης καὶ καταντήσωσιν εἰς ἔνδειαν. Να ἦναι ὅ-
 μως τόσοι πτωχοὶ, καὶ ἄνθρωποι ὀλομελεῖς
 καὶ ὑγιαίνοντες καὶ περιέρχονται τοὺς ναοὺς,
 τὰς ὁδοὺς καὶ πλατείας, με' ἀνοικτὴν χεῖρα
 ζητοῦντες βοήθειαν, τοῦτο δὲν εἶναι πλέον τοῦ
 κοινωνικοῦ βίου δυστυχὲς ἀκολούθημα, ἀλλὰ
 τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἀμάρτημα, ἥτις ἀμε-
 λοῦσα τὰς τέχνας καὶ τὴν γεωργικὴν, ὀλιγο-
 στεύει τὰ μέσα τῆς ἀποκτήσεως, καὶ ἐντεῦ-
 θεν πολλαπλασιάζονται οἱ πτωχοὶ, γίνεται
 ἔξις ἢ ἀργία καὶ ὀκνηρία, φθείρονται τὰ ἡ-
 ῤη, καὶ ἀναφύονται αἱ κακίαι. Ἐὰν πᾶσα
 πόλις αἰσθάνετο τὰ ἐκ τῆς διαφορᾶς ταύτης
 δεινὰ, οἱ πλούσιοι καὶ τῶν κοινῶν πραγμά-
 των οἱ διοικηταὶ ἤθελαν βλέπειν τὴν ἠθικὴν
 καὶ φυσικὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ ὄχι ὡς
 ἀ-

ἀδιάφορον πρᾶγμα, ἀλλ' ὡς πρῶτιστον ὑπο-
κείμενον τῆς προνοίας τῶν, καὶ ἀγαθαῖον ὑ-
ποστήριγμα καὶ φυλακτῆριον τῆς ἰδίας αὐ-
τῶν εὐτυχίας.

Πρὸς τοὺς παντάσῃσι λοιπὸν διεφθαρμέ-
ρους πτωχοὺς δὲν ἰσχύει, μὲ φαίνεται, καμ-
μία ἠθικὴ διδασκαλία, ἀλλ' εἶναι χρεῖα πο-
λιτικῆς διοικήσεως καὶ προνοίας, διὰ τὰ τοὺς
καταστήσει μέλη χρήσιμα εἰς τὸν κοινωικὸν
βίον, ἢ τοῦλάχιστον εἰς ἡμᾶς* τοὺς δὲ τιμίους
καὶ αἰσθητικούς τοῦ καλοῦ, ὁ ὀρθὸς λόγος
διδάσκει μὲ ἐλπίδα προσεκτικῆς ἀκροάσεως καὶ
ὠφελείας, ποῖα χρέη ἐκτελεροῦντες ἐμποροῦν
τὰ ἀπολαμβάνειν τῆν ἀνάλογον μὲ τὴν κα-
τάστασίν των εὐτυχίαν, καὶ εἰς καλῆν μά-
λιστα τὰ προβαίνοσι. Πρέπει λοιπὸν πρὸ
πάντων τὰ δίδωσιν ἀνατροφήν καλὴν εἰς τὰ
τέκνα των* τὰ γίνονται εἰς αὐτὰ καὶ μὲ λό-
γον καὶ μὲ ἔργον παντασθενᾶ παραδείγματα
σεμνότητος, φιλοπονίας, καὶ εὐσεβείας* τὰ τὰ
στέλλωσιν εἰς τὰ δημόσια Σχολεῖα διὰ τὰ δι-
δαχθῶσι τὴν ἱερὰν κατήχησιν, καὶ τὰ μά-
θωσι τοῦλάχιστον τὸ ἀναγιγνώσκειν καὶ γρά-
φειν, καὶ πρὸς τούτοις τὴν ἀριθμητικὴν, καὶ
τό-

τότε νὰ τὰ βάλλωσιν εἰς τέχνην τιρά. "Όταν δὲ πᾶρατηρῶσι τὰ τέκνα των, ὅτι ἔχουν πό-
 θον εἰς τὰ μαθήματα καὶ ἀγχιόσιαν, πρέ-
 πει νὰ τὰ ἀφίνωσι, καὶ κατὰ πάντα τρόπον
 νὰ τὰ βοηθῶσιν, ἕως νὰ ἀποκτήσωσι τὴν δυ-
 νατὴν ἐντέλειαν, ὥστε νὰ γίνωνται διδάσκα-
 λοι· τὸ ὁποῖον καὶ εἰς αὐτοὺς θέλει εἰσθεῖ
 κυβέρνησις ἐντιμος καὶ σταθερά, καὶ εἰς τὸ
 Γένος, δόξα καὶ ὠφέλεια. Τοιούτους νέους
 πρέπει μάλιστα καὶ τὸ κοινὸν τῶν πόλεων
 καὶ οἱ ὁμογενεῖς πλούσιοι νὰ βοηθῶσι καὶ νὰ
 ἐνθαρρύνωσιν εἰς τὸ στάδιον, ἐνθα ἡ Πρόνοια
 καὶ ἡ φύσις τοὺς παρορμᾷ ὑπὲρ τῆς δόξης
 καὶ ὠφελείας τοῦ ἀνθρωπίνου Γένους. Ἀπὸ
 τοιαύτας πτωχικᾶς οἰκίας ἀνέλαμψαν οἱ ἐν-
 δοξότεροι ποιηταί, συγγραφεῖς, ἐπιστήμονες
 καὶ τεχνίται, τῶν ὁποίων οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ
 ἀνακαλύψεις ἠμέρωσαν τὰ ἥθη τῶν ἔθνῶν,
 ἠύξησαν τὰς ἀφορμὰς τῆς πλουτισμοῦ, καὶ εὐ-
 κόλυναν τὰ μέσα τῆς κοινωνικῆς εὐζωίας.

Πρέπει ἀκόμη οἱ πτωχοὶ νὰ ὑποτάσσων-
 ται εἰς τοὺς νόμους, ὄχι μόνον διὰ νὰ ἀπο-
 φεύγωσι τὰς ἐπικειμένας εἰς τὴν παρανομίαν
 αὐστηρᾶς τιμωρίας καὶ ἀτιμίας, ἀλλὰ καὶ

συλλογιζόμενοι ὅτι εἶναι μέλη τῆς πολιτείας, εἰς τὴν ὁποίαν ζοῦν, καὶ ἀπολούθως, ὅτι ἔχουν ὁμολογίαν δεσμένην. καὶ φυλάττωσι τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα, κατὰ τὰ ὁποῖα διοικεῖται. Πρέπει χαρὶς φθόρον καὶ σέβανται καὶ μὲ τρόπους τιμίους καὶ κερδίζωσι τὴν εὐνοίαν καὶ ἀγάπην τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν πλουσίων· διότι ἂν οὗτοι ὑπερέχουσι κατὰ τὴν τύχην καὶ ἄξιαν, ἀνεδέχονται ὅμως καὶ τὸ μεγαλύτερον φορτίον, συνεισφέροντες εἰς τὰ κοινὰ καλὰ, βοηθοῦντες τὴν πατρίδα εἰς τὰς χρείαις της, καὶ φροντίζοντες πατρικῶς ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀσφαλείας καὶ εὐτυχίας. Ἐξ ἑνὸς λόγου, πρέπει καὶ ἦναι ἐτάρτατοι, καὶ καὶ μὴ καταδέχονται ποτὲ, διότι εἶναι πτωχοὶ, καὶ γίνονται καὶ ἀξιοκαταφρόνητοι· τὸ ἀγαθὸν μάλιστα, ἢ ἀρετὴ πρέπει καὶ λάμπει καλλίτερα ὑπὸ τὴν πτωχικὴν στέγην, τὴν ἀσύνετον καὶ καθάραν ὑπὸ τὴν ἀμίχλην τῆς τρυφῆς καὶ τῆς καπνῶς τῆς φαντασίας.